

Zlata Šundalić

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/mjrl3u74q9>
Izvorni znanstveni članak
Rukopis prihvaćen za tisak: 11.12.2019.

SLIČNOSTI I RAZLIKE MEĐU HRVATSKIM RELIGIOZNYM POEMAMA

Sažetak

U radu je pozornost usmjerena na četiri hrvatske barokne religiozne poeme (Ivan Gundulić, *Suze sina razmetnoga*; Ivan Bunić Vučić, *Mandalijena pokornica*; Ignjat Đurđević, *Uzdasi Mandalijene pokornice*; Antun Kanižlić, *Sveta Rožalija*). Iako su u literaturi već istražene sličnosti i razlike među njima na razini idejnih karakteristika (Pavao Pavličić navodi 11 odrednica baroknih religioznih poema, odnosno *plačeva*, uz napomenu da sve ne moraju i nisu uvijek zastupljene, a da je najveći izuzetak Kanižličeva *Sveta Rožalija*), u radu se istražuju sličnosti i razlike u odnosu na prisutnost jednog sekundarnog žanra (molitve).

Ključne riječi: terenski hrvatska barokna poema; molitva; I. Gundulić; I. Bunić Vučić; I. Đurđević; A. Kanižlić.

1. Uvodno

Hrvatske su religiozne poeme nastajale u razdoblju od oko stotinu i pedeset godina (Ivan Gundulić, *Suze sina razmetnoga* /1622./¹; Ivan Bunić Vučić, *Mandalijena pokornica* /1630./²; Ignjat Đurđević, *Uzdasi Mandalijene pokornice* /1728./; Antun Kanižlić, *Sveta Rožalija* /1780./). Pripadnost istome žanru rezultirala je sadržajnim sličnostima, što je slučaj i sa sličnim spjevovima u nekim drugim europskim književnostima³. U stručnoj se literaturi njihove sličnosti opisuju na trima razinama: tematskoj, motivskoj i strukturnoj (Pavličić, 1979: 21).

---

¹ Za Gundulićeve *Suze sina razmetnoga* Dunja Fališevac kaže da su rodozačetnik religiozne poeme, karakterističnog žanra hrvatskoga baroka (Fališevac, 1995: 11), na koji će pozitivno reagirati pjesnici mladi od njega (Ivan Bunić Vučić, Ignjat Đurđević i jednim dijelom i Antun Kanižlić) (Kravar, 2000: 262). Prva dva izdanja *Suza* tiskana su uzastopno 1622. i 1623. godine.

² Povjesničari književnosti pišu da je Bunićeva *Mandalijena pokornica* bila objavljena vjerojatno dva puta za pjesnikova života (1630. u Veneciji ili Anconi i 1638. godine u Anconi), iako od navedenih izdanja nema sačuvanih primjeraka. Poema je treći put tiskana godine 1659. u Veneciji, dakle godinu dana nakon pjesnikove smrti (Fališevac, 1995: 11). Od trećeg je izdanja sačuvan samo jedan primjerak u Knjižnici Male braće u Dubrovniku.

³ Misli se u prvom redu na talijanskoga pjesnika Luigija Tansilla da Nolu i njegovo djelo *Le lagrime di S. Pietro* kao i na djelo *Le lagrime di S. Maria Maddalena* Erasma da Valvasonea.

U odnosu na sličnosti na tematskoj razini hrvatske religiozne poeme ili *plačevi*⁴ (P. Pavličić) donose opis pokajanja grješnika. Tema se dovodi u svezu s protureformacijskim naglašavanjem važnosti pokajanja i povratka čovjeka u krilo Crkve i korespondira s biblijskom tematikom. U ovako postavljenu temu dobro se uklapa antiteza koja potvrđuje da je „(...) bit duhovne osnove baroknih djela u suradnji nekih opreka, primjerice: subjektivnost s intelektualizmom, liričnost s epičnosti, senzualnost s religioznošću, odnosno s pokorničkim asketskim duhom, tragično s komičnim, zaljubljenost s izrugivanjem ljubavi i t. sl.“ (Kolumbić, 1991: 47) Pokajanje grješnika opisuje se kao duhovna ljubav, pri čemu se upotrebljavaju ona petrarkistička sredstva koja se upotrebljavaju i pri opisu zemaljske ljubavi.

U odnosu na sličnosti na motivskoj razini u hrvatskim se religioznim poemama pojavljuju određeni motivi koji funkcioniraju kao dio žanrovskih konvencija neovisno o samoj temi djela (1. pjesnik izjavljuje da suzama pokajnika oplakuje vlastite grijeha, 2. kajanje grješnika treba biti primjer čitatelju za povratak na pravi put, 3. spjev započinje opisom stanja poslije grijeha, 4. motiv špilje i pustoši u kojoj se pokajnik nalazi, 5. grješnik rekonstruira svoje grijeha, 6. sjeća se kako je došlo do preobraćenja, 7. pokajnik priželjkuje obilje suza kako bi oprao svoje grijeha, 8. nakon grješnikova plača pada noć, 9. noću ili danju pokajnik ima vizije Isusovih muka, 10. pokajnik se tješi da je Božje milosrđe veće od svakoga grijeha, 11. na kraju pjesnik moli nekadašnjega pokajnika, a sada sveca, da ga zagovara na nebu /Pavličić, 1979: 107-8/⁵).

Tematske i motivske sličnosti rezultirale su i sličnostima u strukturi hrvatskih religioznih poema. Opisana radnja nije razvedena, pa početna situacija često nalikuje završnoj samo sa suprotnim predznakom. Obično je riječ o malom broju likova, malom broju situacija i ambijenata u odnosu na dužinu djela. Djelo je obično monološki oblikovano uz sporadične piščeve komentare. Kompozicija je trodijelna: uvod je kratak i obično sadrži piščeve komentare; drugi je dio centralni i najduži, a treći je zaključni i također kratak (Pavličić, 1979: 22). Kao najčešća se strofa u religioznim poemama koristi osmeračka sestina rime *ababcc*, a vrlo su česte stilske figure kao naprimjer: antiteza, apostrofa, metafora, metonimija, usporedba, paralelizam, paremion, poliptoton, antimetabola, *conceito*.

Iako se u literaturi o hrvatskim religioznim poemama nalaze detaljno pobrojane njihove sličnosti na tematskoj, motivskoj i strukturnoj razini, ipak se može pročitati i da postoje i stanovita odstupanja, odnosno razlike.

---

⁴ „Kod *plačeva* nije riječ samo o vjerskim osjećajima i njihovu opjevavanju nego se uvijek radi o nekom grešniku ili vjerskom preobraćeniku koji se – plačući – kaje, pa i spjev biva podijeljen ne na pjevanja, nego na plakanja, cvilenja ili uzdisanja.“ (Pavličić, 1979: 105)

⁵ Branko Drechsler kao zajedničke motive hrvatskih religioznih poema navodio je naprimjer: motiv zavodničine kose koja se pretvara u zmije, motiv prolaznosti i taštine svijeta, motiv o „fenić-ptici“ koja se ponovo rađa iz pepela i tako se podmlađena sprema za novi život, motiv odijevanja djevice pred ogledalom itd. (Drechsler, 1907: 12-13).

Tako je općeprihvaćena konstatacija da se u hrvatskim *plačevima* na tematskoj razini pojavljuje opis grješnika koji se na osamljenu mjestu kaje za svoje grijehе. Razmetni se sin tako kaje zbog uludo potrošene baštine, Mandalijena zbog svojega nemoralnog života, a Rožalija zbog svojega taštog kićenja i uljepšavanja za skoru udaju. Tako u odnosu na težinu počinjena grijehа Rožalija djeluje posve nevino u odnosu na Đurđevićevu zavodnicu (Kombol, ²1961: 352), nije tako teška grješnica kao Mandalijena ili sin razmetni (Pavličić, 1979: 122) i ona je više isposnica negoli grješnica (Jelčić, 1977: 15)⁶.

Osim na tematskoj razini, zamjetna su i odstupanja od žanrovskih konvencija i na motivskoj razini. Od uočenih 11 karakteristika, u *Suzama sina razmetnoga* potvrđeno je njih deset⁷, Bunićeva *Mandalijena pokornica* potvrđuje njih svih jedanaest⁸ kao i Đurđevići *Uzdasi Mandalijene pokornice*⁹, dok je u Kanižličjevoj Svetoj Rožaliji potvrđeno tek njih šest¹⁰.

Navedenome treba dodati i odstupanja na strukturnoj razini. U hrvatskim se religioznim poemama opisuje grješnik ili vjerski preobraćenik koji se plaćući kaje, stoga je spjev podijeljen na plačeve (*Suze sina razmetnoga*), cviljenja (*Mandalijena pokornica*) ili uzdisanja (*Uzdasi Mandalijene pokornice*). Naznačeno plakanje ne potvrđuje jedino Sveta Rožalija, jer se ona sastoji od četiri neimenovana dijela (*Dio prvi, Dio drugi, Dio treći, Dio četvrti*). Kanižličjeva se Rožalija razlikuje od tri prethodna plača i po svome epistolarnome obliku, jer se ona „(...) sastoji od svetičnih pisama i umetnutih pjesama. Novost je epistolarni oblik poeme, čime se ona odvaja od po temi srodnih pjesmotvora 17. stoljeća.“ (Slamnig, 1978: 282) Nadalje se za navedene spjevove kaže i da su obično ispjevani u osmeračkim sestinama rime *ababcc*. Navedeni metrički i strofički oblik potvrđuju Gundulićeve *Suze* i Đurđevići *Uzdasi*, dok je Bunićeva *Mandalijena* ispjevana u osmeračkim katrenima rime *abab*, a Kanižličjeva *Rožalija* u dvostruko rimovanim dvanaesteračkim distisima¹¹,

⁶ Dubravko Jelčić je napisao: „(...) nije riječ o grešnici koja se pokajala i obratila, nego o djevojci visokoga roda koja se odriče raskošnog života i dobrovoljno prima siromaštvo i samoću u molitvi i jedinjoj ljubavi za Krista.“ (Jelčić, 1977: 14)

⁷ Izostaje jedanaesta karakteristika, ona u kojoj „(...) pjesnik moli nekadašnjega pokajnika, sada sveca, da ga zagovara na nebu, kako bi i on stekao milost.“ (Pavličić, 1979: 108)

⁸ Usp. Pavličić, 1979: 113-117.

⁹ Usp. Pavličić, 1979: 117-122.

¹⁰ U Kanižličjevu spjevu nisu zastupljene sljedeće motivske karakteristike: prva (pjesnik izjavljuje da suzama pokajnika oplakuje vlastite grijehе), druga (kajanje grješnika treba biti primjer čitatelju za povratak na pravi put), osma (nakon grješnikova plača pada noć), deveta (noću ili danju pokajnik ima vizije Isusovih muka) i jedanaesta (na kraju pjesnik moli nekadašnjega pokajnika, a sada sveca, da ga zagovara na nebu) (Šundalić, 1990: 612-615.).

¹¹ U stihu *Svete Rožalije* Dragutin Prohaska vidi dva lica, ono učeno i ono narodno, argumentirajući to činjenicom da su stihovi samo naoko dvanaesterci, dok su za uho „rimovani mali šesterici“ (Prohaska, 1909: 207), zbog čega je 1863. godine Miroslav Kraljević tiskao drugo izdanje *Rožalije* u šestercima. I u nekim kasnijim analizama na ovo se pitanje ne daje konačan odgovor: „Pitanje jesu li Kanižličjevi dvanaesterci doista dvanaesterci ili je tu, ipak, riječ o šestercima ostavljam po strani.“ (Tatarin, 1997: 192)

iako je riječ o vremenu kada u Slavoniji metričku sliku čine tek tri stiha: šesterac, osmerac i deseterac¹².

Navedenim se tematskim, motivskim i strukturnim sličnostima i razlikama hrvatskih religioznih poema u ovom radu želi pridružiti i jedna žanrovska. U radu se, naime, žele istražiti sličnosti i razlike u odnosu na utkani sekundarni žanr – molitvu.

2. Molitva

U literaturi se može pročitati da je logično očekivati da će se u svakom teološkom rječniku nalaziti i natuknica *molitva*, ali stvarna je situacija malo drugačija: „(...) u teološkom mišljenju ima vrlo malo prostora za molitvu. Neki teološki rječnici, paradoksalna je činjenica, uopće ne donose termin molitva, pretpostavljajući njezinu ‘jasnoću’ unutar teologije.“ (Žižić, 2011: 2) Ipak, u *Teološkom se rječniku* ne pretpostavlja njezina „jasnoća“ te je ona određena ovako: „Molitva je izričita i pozitivna realizacija povezanosti čovjeka s osobnim Bogom spasenja.“ (Rahner-Vorgrimler, 1992: 322) I Franco Floris u *Religijsko-pedagoškom katehetskom leksikonu* promišlja pojam molitve i kaže da je ona „(...) ‘spomen’ i ‘sakrament’ susreta s Bogom u svakodnevici.“ (Floris, 1991: 473), a Ivan Žižić konstatira da je molitva „(...) simbolička praksa u kojoj se događa govor-s-Bogom i bez koje je nezamisliv život vjere.“ (Žižić, 2011: 2). Molitva je u prvom redu govor upućen Bogu, odnosno molitva je govor-s-Bogom. Stoga je molitva, prema tumačenju *Hrvatskoga leksikona*, „(...) verbalno, obredno i duhovno obraćanje religioznoga čovjeka, nadnaravnom biću, Bogu, bogovima, svecima, u svrhu prošnje ili zahvale. (...) može biti osobna i zajednička, privatna i službena.“ (<https://www.hrleksikon.info/definicija/molitva.html>) Boga se može posvuda susresti, s Njime se može posvuda razgovarati. Za Isusa se kaže da je on čovjek koji moli, koji se moli svojem Ocu, obraćajući mu se riječju *Abba* (Oče), većinom svojim riječima, jednostavno i neposredno, prisno i ustrajno. Stoga se ni molitva vjernika ne treba sastojati „(...) od mnogo riječi kao kod poganâ (Mt 6,7–8)“ (*Novi katekizam*, 1970: 138), upozorava Isus. Ona se treba obavljati pažljivo i budnoga oka za dolazak kraljevstva Božjega: „Bdijte i molite.“ (Lk 21, 34–36) Čovjek tako dio svojega vremena treba posvetiti Bogu, što znači da „(...) se odvrća od svojih svakidašnjih poslova i vidljivih stvari. Njegove se ruke zaustavljaju i sklapaju. On odmara i svoje oči da bi vidjele ono što je najdublje u ljudima i stvarima, sam temelj njihova bića. Čitavo njegovo tijelo odražava usmjerenost duha k Bogu. Stojeći, sjedeći ili klečeći zauzima prikladan stav, položaj predanja i izlaženja iz samog sebe.“ (*Novi katekizam*, 1970: 361–362) U molitvi su stoga jednako bitni i govor, i tijelo, i odnos koji se uspostavlja. Molitva se ne može

---

¹² Do ovog je zaključka došao Marin Franičević nakon provedenih kvantitativnih analiza pjesničkih tekstova nastalih u Slavoniji 18. stoljeća (usp. Franičević, 1978).

svesti samo na produkt „duhovnosti nutrine“ jer ona „(...) provire iz obreda, govora i odnosa kao jedinstvenih formâ prakse transcendencije.“ (Žižić, 2011: 2) Moderno je doba molitvu potisnulo na rubove nutarnjega svijeta, u intimni dijalog „duše s Bogom“, kaže Žižić i dodaje: „Tipično moderni ideal molitve sastoji se u duhovnosti ‘bez tijela’, podvrgnutoj jasnoći misli i nutrini osjećaja. Molitva tako ne će trebati tijelo. Ona postaje emancipirani čin čiste nutrine u kojoj spokojno prebiva molitelj i ‘njegov Bog’.“ (Žižić, 2011: 3)

U odnosu na rečeno o molitvi hrvatske se religiozne barokne poeme u radu analiziraju u odnosu na pojavne oblike molitve, istražuje se tko je u njima molitelj, je li riječ samo o molitvi nutrine ili je ona istovremeno određena kao govor, tijelo (gesta)¹³ i odnos, je li ona samo individualistički i sentimentalistički oblik pobožnosti, susreće li njome pojedinac Krista „zaobilazeći drugoga“ ili upravo preko i u zajedništvu s drugima ona biva molitva vjere.

2.1. Suze sina razmetnoga i molitva

Na temelju predgovora *Pjesnima pokornim kralja Davida* (Venecija 1621) zna se da je Gundulić *Suze sina razmetnoga* pisao kao „krtjanin spjevalac“ nakon što se odrekao svog „poroda od tmine“, odnosno nakon što se odrekao svojih deset dramsko-scenskih djela napisanih do 1621. godine. Novozavjetnu parabolu o razmetnome sinu iz *Evandjelja po Luki* (Lk 15, 11-31) Gundulić je oblikovao monološki kao religioznu poemu u tri dijela (*Sagrješenje, Spoznanje, Skrušenje*).

U *Plaču prvome – Sagrješenje* (444 osmerca) razmetni sin rekonstruira počinjeni grijeh – rasuo je baštinu i sada je samo čuvar stada, ali i gladan i žedan, a povrh svega sam. U duhu barokne mizoginije krivac je za to kod Gundulića žena, iako evanđelist Luka samo kaže da je sin „s bludnicama razasuo svoje imanjanje“ bez inzistiranja na samo njezinoj krivici (Lk 15, 30). Gundulićevu je sinu pohlepna *ljubovnica* ipak jedini krivac:

Ah, na ovo li bludnos tvoja
dovela me, izdavnice,
kâ pod slikom od pokoja
dvorne i blage ljubovnice
na službu me tvû zapisa,
dokli iz mene krv isisa? (SSR, I, 109-114)¹⁴

---

¹³ „Daleko od intimističkog sentimentalizma, molitva treba tijelo i formu da bi bila istinsko iskustvo vjere.“ (Žižić, 2011: 4)

¹⁴ Citati iz djela donose se prema izdanju Gundulić, Ivan (1996.), *Suze sina razmetnoga*. Dubravka. Priredio Franjo Švelec, predgovor napisala Lahorka Plejić. Lektira dostupna svima. Zagreb: Sysprint. Citati se donose tako da se za poemu *Suze sina razmetnoga* koristi skraćena SSR, zatim se rimskim brojem označuje plač i potom se donosi podatak o kojim je stihovima riječ.

Molitva se u navedenu plaču pojavljuje u autorskom glasu na početku djela. On u invokaciji metaforički apostrofira vječnu Riječ, odnosno vječnoga Oca i moli ga da mu pošalje Duha Svetoga i Sina Božjega kako bi svijetu mogao prenijeti priču o pokajanju sina razmetnoga. Isusa moli da mu oprostí što se usudio svojom ljudskom sićušnošću promišljati dubinu njegove mudrosti (SSR, I, 7-24). Molitva prošnje koju prožima poniznost funkcionalno je ukomponirana u tekst bez molitvenih gesta.

U *Plaču drugom – Spoznanje* (336 osmeraca) razbludni *mladac*, sada kao „stražnik žirnijeh stada“, spoznaje prevrtljivost i lažnost svoje *ljubovnice* koja je glavni krivac za njegov grijeh, ali nakraju spoznaje i vlastitu krivnju (*krivinu*). Zbog žene je potrošio sve zlato i izgubio svoj ljudski lik, zbog čega se kaje i pri tome postaje svjestan prolaznosti svega ovozemaljskoga. Čovjek se rodio da bi umro, a smrti nitko pobjegao nije. U zastrašujućoj prolaznosti čovjeku ne preostaje ništa drugo osim kajanja za počinjene grijeha i molitva, koja u ovome plaču nije potvrđena i konkretnim tekstom:

zgleđaj gđi si, sviđ se tko si,
ufaj, kaj se, moli, prosi. (SSR, II, 257-8)

U *Plaču trećem – Skrušenje* (552 osmerca) razmetni se sin kaje zbog počinjenih grijeha. Grijesi su gnusoba i smrad. Nečistoća se vodom pere, pa tako i skrušeni *mladac* suzama želi oprati svoje grijeha. Njegov plač prate i odgovarajuće molitvene geste, odnosno kretnje i držanje tijela i tek jedan uzdah:

Tim boleć se i plaćući
k zemlji obrazom nica pade,
i kroz uzdah najgorućiji,
da ukaže skrovne jade,
jedva iz srca najposlije
jedno tužno „vaj“ prodrije. (SSR, III, 79-85)

Pokorničkom gestom (prostracijom¹⁵) preobraćeni sin iskazuje strahopoštovanje prema Višnjemu. Njome se najavljuje ispovjedna i pokajnička molitva, ali od njezina je tekstualna oblika izgovoren tek uzdah „vaj“, apostrofa nebeskoga Oca kojega naziva Čačkom i jedna *strelovita molitva*¹⁶:

---

¹⁵ Prostracija znači prostrijeti se, pasti, baciti se nice na zemlju: „Ispruženje potrbuške čitavim tijelom po zemlji u znak strahopoštovanja pred božanstvom, a na Istoku i pred vladarem kada mu se pridaje božanska čast.“ (AB, 1985: 491)

¹⁶ Riječ je o kratkoj molitvi koja ima jednu ili dvije rečenice i određena je konkretnom situacijom u kojoj se grješnik nalazi. O tzv. „streljatim molitvicama“ piše Antun Kanižlić u molitveniku *Bogoljupstvo na poštenje svetoga Franceška Saverije* (Kanislich, 1759: 206). Danas se nazivaju strelovite molitve.

„Ćačko!“ i da veće izusti
svoj grijeh, streptje i iščeznu,
riječ mu umrije posred usti,
(...)

„Ćačko, zgriješih!“; ali opeta
plač i uzdah riječ mu smeta. (SSR, III, 91-93, 101-102)

Privatna molitva nije izrečena jer su riječi nadglasane suzama i uzdasima te bi se moglo reći da je riječ o molitvi koja „sama biva oblikovana tijelom-u-molitvi“ (Žižić, 2011: 2):

Nu po licu čim plač pisa
što uzdah reče pun poraza,
riječ između plača uzdisa
i između uzdâh plaćuć kaza
sve što biješe rijet spravio
tužan uzdah, plač nemio. (SSR, III, 115-120)

Za moljenje su potrebna određena mjesta i vrijeme, određeni prostori, osobni i zajedničarski, u kojima se razmišlja u miru i u kojima se slavi sa zajednicom. Skrušeni se sin moli u pustinjskoj osami i na kraju *Trećega plača* izgovara dvije dulje privatne molitve. Prvu molitvu prošnje (SSR, III, 133-420) najavljuju sinovljevi plač i uzdasi:

Zapovrnu on plakati
vapijuć: Čemu, jaoh, nebesa
više mene vidim sjati
sred vječnoga vedra uresa,
gdi obrah zemlju i tamnosti,
a pogrdih njih svitlosti? (SSR, III, 133-138)

Molitelj, preobraćeni sin, kroz retorička pitanja izražava čuđenje nad samim sobom i svojim postupcima – svu je Božju ljepotu, dobrotu i milost pretpostavio zemaljskoj prolaznosti i taštini. Zbog toga se kaje i moli Višnjemu da mu pomogne suzama sprati sve grijeha. Prva molitva prošnje broji 48 sestina, a zaključuju je stihovi:

Zarosite, o nebesa,
milos vrhu srca moga,
i vi, oblaci puni uresa,
jur daždite pravednoga;
zemlja otvor' se i veselja
puna plodi spasitelja! (SSR, III, 415-420)

Druga sinovljeva molitva prošnje broji 18 sestina (SSR, III, 427-534). Najavljuje ju prostracija, pokornička gesta i izriekom sinovljevo naglašavanje da je riječ o molbi upućenoj Ocu nebeskome:

Eto ustajem iz gnusobe,
sad, sad poč ću k ćaćku momu,
suzam peruć tamne zlobe
u životu nečistomu;
i po zemlji prostrt pâka
rijet ću, i molba bit će ovaka: (SSR, III, 421-426)

Molitvu zaključuju stihovi iz kojih je razvidno da molitva nije samo govor nego i gesta (govor tijela) i odnos (strahopoštovanja, milosrđa):

Ah, besjedom riječ smetena
ne može izrijet što bi htjela;
nu ti misao nije skrovena
kâ se u srcu mom začela,
jaoh, i boles koja uze
za glas uzdah, za riječ suze! – (SSR, III, 529- 534)

Preobraćeni sin moli Ćaćka dragoga da mu dozvoli zvati se njegovim sinom, iako je počinio tolike grijeha. Boji se da ga Ćaćko neće primiti jer bi to značilo da iz noćne tmine izlazi sunce, što nije moguće. Molitelj kroz molitvu razgovara s nebeskim Ocem. U njegovoj molitvi progovara i On, Otac nebeski, i to tako da iznosi argumente protiv uslišanja sinovljeve prošnje. Argumenti su antitetično oblikovani: Bog – čovjek, vrlina – grijeh, život vječni – život zemaljski:

Ja sam dobar i pravedan,
ti hud i opak u životu;
vrh naredbe ja naredan
resim sobom svû lipotu;
ti, od smeće smeten gore,
tobom crniš tvê prikore. (SSR, III, 457-462)

U svoju drugu molitvu prošnje skrušeni je sin ukomponirao i strelovitu molitvu najavivši je prostracijom:

Umoli se, ćaćko, umoli
sinku tvomu u žalosti,
kî ti prostrt po tleh doli
grleć noge vapije: Prosti,
smiluj mi se po mnogomu
milosrdju, ćaćko, tvomu! (SSR, III, 505-510)

***

U obradi biblijske priče o razmetnome sinu Gundulić je, dakle, na svoj način opisao put od grijeha preko spoznaje grijeha i pokajanja do iskupljenja pomoću božanskoga milosrđa. Od skrušenoga bi se pokajnika očekivalo da svoju spoznaju grijeha i preobraćenje potvrdi i preko molitava prošnje, zahvale i hvale. Navedena pretpostavka nema puno potvrda u Gundulićevim *Suzama* jer su molitveni umetci rijetki: u *Prvome* je *plaču* molitelj autorski glas, moljeni je Vječni Otac, Duh Sveti i Isus, a tekstualno potvrđeni molitvoslovni sadržaj prošnja je za pomoć u pisanju djela o razmetnome sinu; u *Drugome plaču* nema tekstualno potvrđenih molitava jer preobraćeni grješnik tek jednim glagolskim oblikom – *moli* – naznačuje put kojim grješnik treba ići, a to je put kajanja i molitve; u *Treći* su *plač* ukomponirane dvije sinovljeve duže privatne molitve prošnje (prva broji 288 stihova, a druga 108 stihova). U svojoj skrušenosti sin pokajnik moli nebeskoga Oca, kojega oslovljava s Čačko, da mu dozvoli da se zove njegovim sinom, odnosno da mu oprostí grijeh. U literaturi je već konstatirano da se u navedenom pjevanju pojavljuju *usrdne molitve upućene Bogu* (Dunja Fališevac)¹⁷. Istraživanje u ovome radu pokazalo je da su tekstualno potvrđene dvije, a najavljuje ih i moliteljeva pokornička gesta, prostracija (sin razmetni pada na zemlju i moli se). Tekstualno potvrđenih molitava bilo bi i više da ih nisu zatomili i ugušili česti uzdasi i plač. Kajanje se ovdje tako ne izražava samo molitvom koja je izgovorena nego i tijelom i odnosom: „Budući da molitva nije niz pojmovnih slika i spoznaja nego prakticirani odnos s Bogom, ona treba biti življena onkraj intimizma i duhovnjaštva, kao cjelina u kojoj je upravo tijelo prva i trajna forma. Tijelo u molitvi je upravo molitvena forma po kojoj se otvara pristup smislu i istini molitve. Tijelo je nedjeljivo od same biti i od naravi molitve kao sveobuhvatnog čina obraćanja Bogu. To na poseban način dokazuje liturgijska molitva koja, s jedne strane, oblikuje molitvene položaje i forme tijela, a s druge strane sama biva oblikovana tijelom-u-molitvi.“ (Žižić, 2011: 2)

2.2. Mandalijena pokornica i molitva

Religioznom poemom *Mandalijena pokornica* (Venecija ili Ancona, vjerojatno 1630.) Ivan Bunić Vučić nastavlja žanr koji je u hrvatskoj književnosti *Suzama* započeo Ivan Gundulić. U tri cviljenja opjevan je grijeh i pokajanje Marije Magdalene (Marije iz Magdale, Magdalke) koja je „(...) uz Isusovu majku najpoznatija biblijska Marija.“ (Dodig, 2015: 204) Kronologija događaja u poemi obuhvaća opis njezina svjetovnoga života, zatim susret s Kristom u crkvi, njezino preobraćenje u *Cviljenju*

---

¹⁷ „Treće je pjevanje posvećeno okretanju božanskom biću: nakon iskrenog pokajanja i usrdnih molitava upućenih Bogu, sinova se duša u ekstatičnom zanosu stopila s božanskim bićem.“ (D. F., 2008: 840-841)

prvom, potom slijedi u *Cviljenju drugom* opis susreta grješnice i Isusa koji blaguje u kući Šimuna gubavca, zatim se opisuje kako je Mandalijena svojim suzama oprala Isusove noge i obrisala ih kosom, pomazala ih pomastima i cjelivala, a u *Cviljenju tretjem* Mandalijeninu molitvu hvale prekida vijest da je Juda prodao njezina Gospodina, da pod teretom križa korača prema Kalvariji. Zatim je opisana muka i smrt Kristova, susret Mandalijene i Krista u liku vrtlara i njihov razgovor prije uzašašća.

U *Cviljenju prvom* (344 osmerca) nakon susreta s Isukrstom u crkvi, nakon spoznaje grijeha i preobraćenja Mandalijena izgovara „pjesan tužnu“. Na kraju pjesme *dikla mila* opisuje držanje i kretnje vlastita tijela u trenutku izgovaranja pjesme:

Gledaj moje pokajanje,
viđ gdje lupam griješne prsi,
daj mi tvoje smilovanje
da sva zloba ma se smrsi! (MP, I, 321-324)¹⁸

Iz navedenoga se opisa dobiva informacija da je riječ o pokorničkoj gesti udara-
nja u prsa (*viđ gdje lupam griješne prsi*) koja tek iz perspektive kraja pjesme signalizira
da je Mandalijenina pjesma molitva prošnje upućena Gospodinu, „višnjemu Ljubov-
niku“ (MP, I, 255-324). Ona se pita i ujedno izražava nadu da će u svome novom,
samotnom, pustinjском domu u molitvi ponovo susresti Gospodina:

Ko zna među oštrijem hridim,
gdi ľudckoga nije puta,
još te živa često uzvidim
u molitvi uzdignuta? (MP, I, 309-312)

Religioznim je poemama zajedničko da pjesnik¹⁹ suzama pokajnika oplakuje i
vlastite grijeha (Pavličić, 1979: 107), stoga ne čudi Bunićevo inzistiranje i na njegovoj
uključenosti u samu pokajničinu pokoru. Ako se u pokori kroz molitve Mandalijena
nada susretu s Bogom, onda to isto istim postupcima očekuje i sam pjesnik. Manda-
lijenine molitve u budućnosti pratit će stoga i pjesnikove molitve (MP, I, 333-344):

Čini, slatki Gospodine,
koji nebo i svijet stvori,
ko ju slijedjeh u krivine
da ju slijedim i u pokori. (MP, I, 333-336)

---

¹⁸ Citati iz djela donose se prema izdanju Bunić Vučić, Dživo (1971.), *Mandalijena pokornica*. U: Djela Dživa Bunića Vučića, priredio Milan Ratković, Stari pisci hrvatski, knj. 35, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Citati se donose tako da se za poemu *Mandalijena pokornica* koristi skraćena MP, zatim se rimskim brojem označuje plač i potom se donosi podatak o kojim je stihovima riječ.

¹⁹ Pavao Pavličić govori o *pjesniku*, a Saša Lajšić o *autorskom/sveznajućem pripovjedaču*: „Osnovna priča isprepletana je mnogobrojnim refleksijama autorskoga/sveznajućega pripovjedača (etičkim, moralnim, religioznim), apostrofama, unutrašnjim i vanjskim monolozima“. (S. L., 2008: 439-440)

U *Cviljenju drugom* (364 osmerca) Mandalijena u kući Šimuna farizejca želi pristupiti Isusu, ali se istovremeno i boji zbog svojih grijeha. Nada se oprost. Zbog toga u sebi izgovara molitvu u kojoj apostrofira Njegove svete noge koje su zbog nje podnijele mnoge muke, zatim Njegove milostive ruke koje su za nju zasadile lijep vinograd i sveta koljena koja polijeva suzama, briše kosom i ljubi ih. Moli Gospodina da joj primi dušu, a odbaci sve njezine krivnje. Izgovara u sebi molitvu prošnje (MP, II, 222-276) jer pjesnik kaže: *Paka u sebi klikovati / poče.* (MP, II, 221-222). Molitvena gesta izrijekom nije opisana, ali je vjerojatno riječ o klečanju jer Mandalijena ljubi Isusove noge. Njezina prošnja Božjega milosrđa biva uslišana jer joj On govori:

Paka reče Mandalijeni:
„Za veliku tvoju viru
tebi grijesi su oprošteni,
pođi u dragom veće miru.“ (MP, II, 333-336)

Molitvene su riječi tako dobile odgovor u činu oprosta koji je posljedica izrečenoga. Stoga ova molitva funkcionira kao plodna molitva, kao govorni čin koji pokraj svoje lokucijske i ilokucijske dimenzije (ono što je izrečeno pokazuje funkciju govornikove namjere) ima i perlokucijsku dimenziju (posljedica rečenoga ili slušateljeva recepcija)²⁰.

U *Cviljenju tretjem* (424 osmerca) Mandalijena progovara iz perspektive preobraćene i uslišane grješnice. Upućuje Mu ponizno molitvu hvale (MP, III, 63-128) jer je njegovo milosrđe veće od svakoga grijeha:

Ti, ti okom milosnime,
Isukrste moj primili,
od zlijeh duha slobodi me
ki me bijehu posvojili. (MP, III, 125-128)

Nakon što je Isus uskrsnuo iz groba i nakon što ga je Mandalijena susrela u vrtu misleći da je vrtljar, Mandalijeni Učitelj govori da javi Njegovim učenicima da „Ja ushodim privišnjemu.“ (MP, III, 385). Budući da je tim činom Mandalijena bila odbačena od Gospodina da ona, nekadašnja grješnica, postane navjesnica navjesnicima, pjesnik je moli da se kod Njega moli i za njega pjesnika (MP, III, 413-424):

Ti pogledaj s neba doli
vrh tužnoga bitja moga,
i ko za te, za me **umoli**
tvoga draga ljublenoga. (MP, III, 413-416)

---

²⁰ O teoriji govornih činova usporediti Austin, J. L. (1985.), Tipovi ilokucionarnih snaga. *Polja*, 319, Novi Sad.

***

U Bunićevoj obradi priče o Mariji Magdaleni, koju spominju sva četiri evanđelista (Dodig, 2015: 204), opisan je, dakle, njezin put od grijeha bludništva²¹ preko spoznaje grijeha do pokajanja i preobraćenja. Na tom putu između suza, plača i uzdisanja ona izgovara i po jednu tekstualno potvrđenu molitvu u svakom cviljenju: u prvome moli za oprost grijeha (70 stihova: MP, I, 255-324), u drugome molitva prošnje biva uslišana pa ona funkcionira i kao govorni čin (55 stihova: MP, II, 222-276), a u trećemu cviljenju iznosi hvale Uskrsnome (68 stihova: MP, III, 63-128). Molitva se pojavljuje i kao najavljena, ali ne i tekstualno potvrđena. Mandalijena se nada da će se u budućnosti molitvom njezina duša uzdići k Nebeskome Zaručniku, čemu se isto tako nada i sam pjesnik, koji Mandalijeninim suzama oplakuje i vlastite grijehe. Molitelji su, dakle, Mandalijena i pjesnik, a moljeni je nebeski Gospodin. Na kraju poeme u ulozi moljenoga nalazi se i sama Mandalijena, pokajana grješnica, koju pjesnik moli da se moli i za njega kod vječnoga Oca.

2.3. *Uzdasi Mandalijene pokornice i molitva*

Religiozna poema Ignjata Đurđevića *Uzdasi Mandalijene pokornice* tiskana je u Veneciji 1728. godine u gundulićevskim osmeračkim sestinama rime *ababcc*. Dje-lo reproducira vrstovna obilježja baroknoga plača čiji je rodozačetnik Gundulić sa svojim *Suzama sina razmetnoga* (1622.), a nastavljač Bunić s *Mandalijenom pokornicom* (1630.). I Đurđevićeva Mandalijena, isto kao i Bunićeva, sintetizira u sebi dva no-vo-zavjetna lika, Mariju Magdalenu, koja je našla prazan Isusov grob, i Mariju egi-patsku, preobraćenu bludnicu (Kravar, 2008: 923). Trodijelnu kompoziciju svojih prethodnika Đurđević je proširio i ona broji osam pjevanja s uvodnom posvetom Vicencu Zmajeviću s nadnevkom 20. rujna 1728. i proslovom Štiocu u kojemu go-vori o *skladnopolisju slovinskomu* (Ćorĝi, 1918: 465), o prigovorima upućenim njegovoj *Mandalijeni* (da njezin plač nije prirodan jer da se ne može *urešeno bolovati* / Ćorĝi, 1918: 466/ i da su njezine riječi neprimjerene jednoj ženi jer u njima ima puno *dubokoga bogoslovstva aliti teolodžije* / Ćorĝi, 1918: 466/). U literaturi je primijećeno „(...) da je poema ispjevana u šest reflektivnih (*spoznanju*²², *U pogrdjenju*, *U napastovanju*, *U razmišljanju*, *U ljubljenju*, *U užívanju*) i dva pripovjedna plača (*U spovijedanju*, *U užívanju*). (Matanović, 1990: 593) Za religioznu se poemu obično kaže da je monološki

---

²¹ „Često se spominje da je bila velika grešnica; a veliki grijeh je bio grijeh bludništva. Polazište za tu pretpostavku nalazi se u Lukinom tekstu o jeruzalemskim ženama (Lk 7,37-50). Iako sv. Luka među jeruzalemskim ženama ne imenuje nijednu ženu, neki su pretpostavili da je upravo Marija Magdalenu opisana kao žena koja je u kući farizeja Šimuna Isusu suzama kvasila noge, kosom ih otirala, cjelivala i mazala pomašću (Lk 7,37-38). Međutim, pisana zgoda u Šimunovoj kući vjerojatno se ne odnosi na Mariju Magdalenu.“ (Dodig, 2015: 210)

²² U naslovu prvoga pjevanja u citatu nedostaje prva riječ - „U spoznanju“.

oblikovana, ali pozornije čitanje Đurđevićevih *Uzdaha* dovodi do zaključka da se može govoriti o trodijelnoj shemi u kojoj svoj glas imaju: autor, Mandalijena i ostali likovi, pri tome značajni dio njihova govorenja oblikovan je „(...) po uzoru na pojedine govorne procedure kršćanskog obreda: po uzoru na propovijed, molitvu ili na ispovijed.“ (Kravar, 1987:180) Govorne se procedure prema svojim tematskim, kompozicijskim i stilskim osobinama mogu podijeliti, prema istraživanju Julijane Matanović, u tri skupine: a) obredne govorne radnje (molitva, ispovijed), b) začeci crkvenog govorništva (propovijed, litanijsko nabranje), c) oblici vjersko-didaktičke književnosti (vjerska pouka, pasija, traktat) (Matanović, 1990: 594). U literaturi je već konstatirano da Đurđevićeva pjevanja nisu žanrovski čista, odnosno da se u njima pojavljuje i po nekoliko sekundarnih žanrova. Kako je u ovom radu pozornost usmjerena na istraživanje samo molitve kao „ubačenog“ drugog žanra, to se u nastavku donose rezultati istraživanja molitve kao jednoga sekundarnog žanra u Đurđevićevoj poemi.

U *Uzdisanju prvom – U spoznanju* (528 osmeraca) opisuje se Mandalijenin samotni život u *marsiljskoj pustoši* iz perspektive njezina preobraćenja nakon susreta s Isusom. Kako u religioznim poemama pjesnik suzama pokajnice oplakuje vlastite grijeh, tako i njezinim hvalama hvali Čačka slavnoga. Autorski glas molitvu hvale samo najavljuje, ali tekstom je ne potvrđuje²³. On govori:

Tijem razlog je, kad nu pojem,
gdi u spilah svoj grieh žali,
da me obasjaš zrakom tvojiem,
er te hvalim u ne hvali;
u ne slavi tvâ se krije,
er što 'e slavna, po tebi je. (UMP, I, 31-36)²⁴

²³ U literaturi se može pročitati da stihovi 223-234 iz *Uzdisanja prvoga* upućuju na formu molitve kajanja (Matanović, 1990: 595). Međutim, ovdje bi se moglo primijetiti da Mandalijenina molitva koja započinje stihom *Lele, lele veomi ružna* više podsjeća na tužaljku Pelegrinovićeve Jedupke u uvodnom obraćanju gospođama nakon što je izgubila i sina Eleza:

A Eleša moju diku

za brodidbu podah tužna,

lele lele! veomi ružna,

da ne osušu ličca viku. (Čubranović, 1876: 141. Riječ je o izdanju u kojemu se još *Jedupka* pripisivala Čubranoviću, a ne Pelegrinoviću.)

Molitva u navedenim Đurđevićevim stihovima nije najavljena ni govorno, ni gestom, a ni karakterističnim žanrovskim signalima početka ili kraja (kao što je npr. početna apostrofa ili zaključno *Amen*).

²⁴ Citirano prema izdanju Ćorĝi, Inacije (Đorđić, Ignat) (1918.), *Uzdasi Mandalijene pokornice*. U: *Djela Inacija Ćorĝi (Ignata Đorđića)*. *Pjesni razlike i Uzdasi Mandalijene pokornice*. Knjiga 1, priredio M. Rešetar, Stari pisci hrvatski, knjiga 24, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Citati se donose tako da se za poemu *Uzdasi Mandalijene pokornice* koristi skraćenica UMP, zatim se rimskim brojem označuje plač i potom se donosi podatak o kojim je stihovima riječ.

U *Uzdisanju drugom* – U *spovijedanju* (636 osmeraca) Mandalijena razmišlja o vlastitim grijesima nakon što je već bilo opisano njezino obraćenje, trpljenje i fizičko propadanje. Ona kojoj se Bog objavio za *parca* (zaštitnika) i dalje čini pokoru. Često ga strelovitim molitvama moli za oprostjenje grijeha:

Potvrđena u milosti
i na vratieh jur od raja,
k svom dragomu vapi „prosti“
bez pristanka, mjere i kraja,
ter se straši sudca od svoga
u celovieh sudca istoga. (UMP, II, 25-30)

Poziva djevojke (*dikle*) da ne slijede njezin griješni život jer će nakraju ostati same, sa svojim plačem i uzdasima. Priča im povijest svojega života, kako je u mladosti ostala bez roditelja, kako se brat Lazar brinuo sam o sebi, kako je sestra Marta bila još mala, a ona je uživala u svojoj ljepoti i zavodljivosti. Opisuje svoju *zlu drugu* koja ju je nagovarala na grijeh, zatim pojavu mladića iz *edžipske krajine* u kojega se zaljubljuje. U prisjećanju na griješne čine pobožnim uzdisanjem Mandalijena, vjeronjatno, zatomi svoje stvarne molitve:

Zamani se moj plač glasi,
ako odi nie nikoga;
sa mnome su sami uzdasi
i spomena grieha moga. (UMP, II, 73-76)

Prisjeća se da ni svi uzdasi ni svi pogledi upućeni prema nebu, kao ni izgovorene molitve nisu uvijek bili iskreni ni stvarni. Priznaje da je čak i molitvenim gestama i samim molitvama u crkvi prikrivala tjelesnu požudu i grijeh:

malo s bogom usta a vele
oči s ljudem govorahu;
k nebu uzdisah, nu bog znaše
da k nemu uzdah moj ne iđaše. (UMP, II, 441-444)

Uzdisanje zaključuje Mandalijenina molitva prošnje (UMP, II, 595-634) – obraća se Bogu, čaćku nebeskome²⁵, i moli Ga da joj oprostí sve grijeha:

Ah moj bože, na te gledam,
k tebi vapim: bože prosti,
prosti zloće, ke spoviedam

---

²⁵ Julijana Matanović za stihove 564-634 iz *Uzdisanja drugog* kaže da su izgovoreni u „formi molitvenog kajanja“ (Matanović, 1992: 78). U navedenim stihovima ipak treba primijetiti da se moliteljica obraća dvama adresatima, Jezusu (stihovi 564-594) kojemu opisuje svoje paklene grijeha, i Bogu (ćaćku) (stihovi 595-634) kojemu upućuje molitvu prošnje.

prid pristolem tvê milosti:
prosti i na moj grieh prihudi
veća od grieha milos budi! (UMP, II, 595-599)

U *Uzdisanju tretjem – U pogrđenju* (396 osmeraca) opisuje Mandalijena uništavanje vlastite fizičke ljepote, opisuje svoje tjelesno pogrđenje (udara se krvavim bičem dok joj ne ponestane snage), ali bez molitvenih prošnji, hvala ili zahvala.

U *Uzdisanju četvrtom – U napastovanju* (480 osmeraca) prikazuje se Mandalijeni-na borba s Mislima koje njezinu pokorničku ustrajnost stavljaju na kušnju vizijom slavnoga povratka u domovinu (Kravar, 2008: 923). Mislima se Mandalijena odupire pokorom i plačem:

Taj pokorni plač ikada
ako umrlu platu isko je,
noviem suzam ja ću sada
plakat prednje suze moje
i činit ću težu i goru
cieć pokore mê pokoru. (UMP, IV, 295-300)

Molitoslovnu pokoru prezentira najprije govor tijela (plač, suze), a zatim i riječ. Mislima se Mandalijena, naime, suprotstavlja molitvom. Molitvenom gestom uzdizanja ruku i glasa prema nebu, što prati, vjerojatno, i uzdizanje očiju, Mandalijena moli cijelu prirodu da *doglase* (jave) njezinu Jezusu da je Njegova, iako je svijet, odnosno Misao, prisiljava da misli sve ono što misliti ne bi htjela. Čovjek, naime, kretnjom i držanjem tijela za vrijeme različitih dijelova liturgijskih čina i obreda izražava i određene osjećaje. Gesta je vrsta govora sa svim obilježjima izražavanja (AB, 1985: 381), što u Mandalijeninu slučaju znači i prošnju, i divljenje, i strahopoštovanje koje najavljuje molitvena gesta (dizanje očiju), a potvrđuje i molitva prošnje (UMP, IV, 331-384):

Tako misô nû zavodi
u zahode prieka svjeta:
tjera je ona, nu dohodi
istjerana misô opeta,
dokle puna sumne i muke
k nebu uzdignu glas i ruke. (UMP, IV, 325-330)

U *Uzdisanju petom – U razmišljanju* (450 osmeraca) pripovjedač opisuje odlazak zime, snijega i leda te dolazak proljeća i buđenje prirode. Iz Mandalijenina se razgovora sa samom sobom (Mandalijena pokajnica razgovara s Mandalijenom grješnicom) doznaje da bi i ona željela izaći iz spilje te svojom ljepotom uljepšati ljepotu proljeća, ali isto tako i svojom ljepotom posvjedočiti i moć *Kralja od svijeta* jer je sve

od ovoga svijeta djelo Božjih ruku. Apostrofirajući sebe, Mandalijena molitvama hvale slavi zajedno sa svim stvorenjima nebeskoga Čačka. Molitva je najavljena, ali nije i tekstualno potvrđena:

ah blaga ti čes je tvoja,
gdi s stvoreñem sviem ujedno
slaviš hvalam, a bez broja,
kraļa od svieta tač naredno
i svjedočiš u radosti
moć ñegovu tvôm ljeposti. (UMP, V, 121-125)

O *Uzdisanju petome* Zoran Kravar napisao je da započinje dugom antitezom između podmlađena proljetnoga krajolika i Mandalijenina duševnoga stanja i da je dokida „misao o božanskoj milosti i vječitoj mladosti obraćene duše“ (Z. K., 2008: 923). Milost Božju Mandalijena apostrofira u završnim stihovima pjevanja i molitvom prošnje moli Je da primi njezine skrušene suze, da podari snagu duši njezinoj kako bi mogla podnijeti muke koje će Njoj (milosti Božjoj) biti drage (UMP, V, 391-444).

U *Uzdisanju šestome* – U požaljenju (612 osmeraca) ispriopovijedana je muka Kristova, a zbog niza pripovjednih paragrafa i većeg broja aktera koji se u njemu pojavljuju okarakterizirano je ovo *Uzdisanje* kao najdogađajnije pjevanje u poemi (Matanović, 1992: 88). Jedan je od aktera i Majka Božja, koja s neizrečenom boli prati Sinka svojega na Kalvariju. Plače, uzdiše i moli se. Molitvu najavljuje molitvena gesta (uzdizanje očiju), ali bez tekstualne potvrde:

Ona k nebu s gorke boli
uzdignute držec očī,
toli uredan, sladak toli
stavniem licem vaj svjedoči; (UMP, VI, 61-64)

Na križnome putu Djevica Marija i Mandalijena susreću Petra koji im u suzama priznaje da je zatajio svojega *meštra i boga* te molitvenom gestom (uzdizanje ruku) najavljuje, a zatim i izgovara kratku molitvu prošnje:

Ah Jezuse, diko od raja
(rieh uzdižuc ruke oboje),
najdraži te drug zataja,
celovom te drugi izdó je:
u što ufati već tebi je,
kad te ista ljubav bīje?! (UMP, VI, 139-144)

Kada Isus pada pod križem, Mandalijena mu želi pomoći, ali naoružana joj četa to ne dozvoljava. Pada pred Njega te molitvenim i pokorničkim gestama (uzdizanje očiju, prostracija, udaranje u prsa) najavljuje molitve koje tekstualno nisu potvrđene:

Pridań padam, k řemu u glase
vapim, dižem uń zenice,
krřim ruke, trgam vlase,
tučem prsi, grdim lice,
i za oživjet tko me stvori,
řlem s uzdasim duřu uzgori. (UMP, VI, 505-509)

Uzdisanje zavrřava Mandalijeninom molitvom prořnje (UMP, VI, 529-606)²⁶ kojom ona moli svoga Pridragoga da joj se smiluje i oprosti grijeha.

U *Uzdisanju sedmome – U ljubjenju* (456 osmeraca) dominira razmiřljanje o ljubavi prema nebeskoj Ljubavi. Najveći dio toga pjevanja oblikovan je kao molitva hvale koju najavljuje molitvena gesta (dizanje oćiju). Pokajnica Mandalijena po cijele dane grli „izdjeļani krs razpeti / i krvavu bořžu sliku“ (UMP, VII, 45-46) te u jednome trenutku podiže pogled prema nebu i poćinje izgovarati molitvu kojom hvali svojega *rajskoga Ljubovnika* (UMP, VII, 53-450²⁷):

Uprie jednom uń, zatieme
diže pogled k nebu uzgori,
ter da glasom srćanieme
skrovnu usilnos izgovori. (UMP, VII, 49-52)

U *Uzdisanju osmome – U uživanju* (480 osmeraca) opisano je vjećno blaženstvo, kamo obraćenu Mandalijeninu duřu nose *dvorni anđeli*. Sjedinjena s nebeskim Zarućnikom („i kroz pravu rados mnogu / řive bogom, bogu, u bogu;“ /UMP, VIII, 137-138/) sada plaće od radosti („da unaprieda bez gorkosti / plaće od mira i od dragosti.“ /UMP, VIII, 155-156/). Mandalijena u duhu vidi raj i potom se opet vraća umrlim stvarima. Razgovara s vlastitim srcem, kojemu pokuřava odgovoriti na pitanje řto je Bog. On je sve, ali i viře od toga, zbog ćega Ga Mandalijena ovako opisuje:

Neizrećan je i neobhitni,
neprimjerni, nesmiřļeni,
nepoćeti, nedospitni,
neteleseni, neockvrńeni,
nepodlořni, nedobitni,
nepomićni, neizmjeniti. (UMP, VIII, 283-287)

---

²⁶ U literaturi je o navedenoj molitvi napisano da zapoćinje 577. stihom i da zavrřava 605. stihom (Matanović, 1992: 88), řto ovdje provedeno istrařivanje nije potvrdilo. Također se može proćitati da su u *Uzdisanju řestom* stihovi 336-360 molitva upućena mućiteljima (Matanović, 1992: 88). U navedenim stihovima Mandalijena apostrofira Boga pa je nejasna řanrovska odrednica „molitva upućena mućiteljima“.

²⁷ Navedena je molitva najavljena molitvenom gestom i grafićkim znakovima (izgovorena je molitva izdvojena navodnim znakovima). Prema interpretaciji Julijane Matanović u navedenim su stihovima ostvarene řanrovske osobitosti: ispovijedi, vjerske pouke, traktata o ljubavi i ispovijedi (refleksivne) (Matanović, 1992: 91).

Uzdisanje osmo zaključuje pripovjedačeva molitva prošnje kojom on *svetu diklu*, Mandalijenu, koja je nakon smrti uzdignuta u rajska blaženstva, moli da mu pomogne u okajavanju vlastitih grijeha (UMP, VIII, 473-480²⁸). Njezinim suzama želi oplakati vlastite grijeha kako bi onda i njezinom ljubavlju mogao uzljubiti Svestvoritelja:

daj mi, ah, daj mi da unaprieda
moj grieh žalim tvôm žalosti,
pak da ljubim gori u slavi
tvoga draga tvôm ljubavi! (UMP, VIII, 477-480)

***

Poznato je da je Đurđević svoju religioznu poemu o Mandalijeni napisao u dvjema inačicama. Prva je imala dva pjevanja, a druga je proširena u osam i kao takva bila objavljena prvi put u Mlecima 1728. godine. Objavljeno izdanje broji 4.038 osmeraca unutar kojih se oko šest stotina stihova može odrediti kao molitva, dakle kao jedan od sekundarnih žanrova utkanih u poemu (pokraj propovijedi, ispovijedi, traktata, pasije, litanijskog nabranja /usp. Matanović 1992/). Na tragu onog jednostavnog određenja molitve kao susreta i razgovora čovjeka s Bogom (Jurišić, 2001: 203-204) o molitvi se u Đurđevićevoj *Mandalijeni* nakon provedenog usmjerenog čitanja može zaključiti da se pojavljuje u svim pjevanjima, ali na različite načine. U molitvenome se razgovoru kao moljeni, kao adresat pojavljuju: Isus, nebeski Otac i Mandalijena, u ulozi molitelja Mandalijena, Majka Božja, Petar i pripovjedač, a molitvoslovni je sadržaj u funkciji situacije u kojoj se molitelji nalaze (Mandalijena moli za oprost grijeha, Majka Božja moli za svojega Sina na njegovu križnu putu, Petar priznaje da je zatajio Boga i moli za oprost, a pripovjedač moli Mandalijenu da mu pomogne u okajavanju vlastitih grijeha, odnosno da mu dozvoli da njezinim suzama oplače i vlastite grijeha). Generičku označnicu molitve potvrđuje najčešće glagolski oblik *hvaliti* ili imenički oblik *hvala* (jer su upravo molitve hvale najčešće), zatim molitvene i pokorničke geste (uzdizanje očiju, prostracija, udaranje u prsa) koje najavljuju molitvu i tekstualno potvrđena molitva u kojoj se apostrofa pojavljuje i kao kompozicijski princip. Stoga bi se za detektiranje pojava oblika molitve u *Uzdasi* *Mandalijene pokornice* moglo reći da se u poemi molitva pojavljuje kao:

a) tekstualno potvrđena molitva prošnje i hvale (izgovara je Mandalijena, pripovjedač, Majka Božja, Petar) i tzv. strelovita molitva koja je kratka²⁹ (ima jednu ili

²⁸ *Osmo uzdisanje*, ali i poemu u cjelini molitveno zaokružuje pjesnik, piše Julijana Matanović (Matanović, 1992: 92). Iz shematskoga prikaza osmoga plača (autorica uzdisanja naziva plačevima) pjesnikova molitva obuhvaća stihove 471-476, što u ovom radu nije potvrđeno (Matanović, 1992: 93).

²⁹ Da je riječ o kratkim molitvama, potvrđuje i deminutivni oblik *molitvica*. Tako Kanižlić u svojem molitveniku *Bogoljupstvo na poštenje svetoga Frančeska Saverije* (1759.) savjetuje čitatelja da se preko dana češće obrati Saveriji *striljatim molitvicama*: „Ljubi njega od njega se često spominjajući. Uzleti k njemu prikodan često striljatom Saverije molitvicom: *Isukrste, simu Davidov! Udili nam da te svrhu svake stvari ljubimo.*“ (Kanišlich, 1759: 206).

dvije rečenice) i određena je situacijom u kojoj se grješnik nalazi (vezuje se uz Mandalijenu).

b) tekstualno nepotvrđena molitva (vezuje se uz Mandalijenu i pripovjedača, a riječ je o molitvenim gestama ili odgovarajućim morfološkim oblicima glagola *hvaliti* kojima se ostvaruje upućivanje na molitvu, ali izostaje tekstualna potvrda, što je, na primjer, slučaj s nekim Mandalijeninim molitvama nakon preobraćenja /npr. UMP, VI, 505-509/).

c) tekstualno nepotvrđena manipulativna molitva (vezuje se uz Mandalijenu grješnicu koja i u odlasku u crkvu, i u molitvenim gestama, i u molitvi samoj vidi sredstvo u funkciji vlastite požude i zavodljivosti, a ne kao razgovor čovjeka s Bogom /UMP, II, 441-444/).

2.4. Sveta Rožalija panormitanska divica i molitva

Kanižlić u svom spjevu o svetoj Rozaliji iz Palerma (Panorme) opjevava život djevojke gospodskoga roda „(...) koja živi raskošnim životom, pa se odjednom svega odriče i odlazi u pustinju.“ (Georgijević, 1969: 224) Prema legendi, rođena je 1133. godine, a na dan vjenčanja otišla je na Monte Pellegrino i ondje živjela pustinjačkim životom sve do smrti 1166. godine (Z. K., 2008: 845). Poticaj za nastanak Kanižličeva djela povjesničari nalaze u moćima svete Rozalije, zaštitnice protiv kuge, koje je jedan isusovac donio u Trnavu (gdje je i Kanižlić proveo dio svojega školovanja) sa svojega hodočašća u Italiju (Siciliju). Žanrovski se spjev jednim dijelom naslanja na dubrovačke religiozne poeme (Kanižlić je poznao Gundulićeve *Suze* i Đurđevićeve *Uzdahe*³⁰). Iz perspektive pokajane grješnice rekonstruira se grijeh i opisuje pokora u samotnoj spilji, a čitatelju prezentira kao *knjiga* (pismo) koju ona šalje u svoj palermanski dom. Od dubrovačkih se religioznih poema 17. stoljeća razlikuje većim opsegom (*Suze sina razmetnoga* broje 1.332 stiha, *Mandalijena pokornica* 1.132 stiha, a *Sveta Rožalija* 3.704 stiha, dok *Uzdasi Mandalijene pokornice* broje 4.038 stihova), drugačijim metrom (umjesto osmerca javlja se dvanaesterac, s izuzetkom četiriju pjesama kraćega metra umetnutih u *Dio treći*), drugačijom kompozicijom (pjevanja nisu *plačevi*, *cviljenja* ili *uzdisanja* nego jednostavno: *Dio prvi*, *Dio drugi*, *Dio treći*, *Dio četvrti*), drugačijim monološkim ustrojem poeme (epistolarni oblik). Može li se navedenoj drugačijosti *Svete Rožalije* pribrojiti i molitva kao sekundarni žanr, pokazat će istraživanje u nastavku teksta.

U *Dijelu prvome*. Što Rožalija *knjigi*, koju doma šalje, govori (stihovi 1-750) Rožalija se obraća *knjizi* (pismu) koju nakon šest godina boravka u spilji šalje u svoj roditelj-

³⁰ Potvrđuju to i neki stihovi. Naprimjer, nakon što je ugledala razapetoga Isusa i spoznala da Ga je i ona svojim kićenjem razapinjala na križ, Rožalija želi poput Mandalijene suzama oprati svoje grijehe: Ah, na pokornice izgled Mandaline / tecite niz lice brže, suze line! (SR, II, 1365-1366)

ski dom. Daje joj savjete kako se na putu treba držati, kako treba reagirati ako bi joj tko što prigovorio i opisuje ljepotu palermanskoga dvora. Zanesena ljepotom roditeljskoga dvora, Rožalija si priznaje da je skrenula s pravoga puta jer je sve opisano ispraznost i lažna ljepota. Spasonosni je nauk uči da je na ovome svijetu sve od Boga, i dobro i zlo, i da Mu se za sve čovjek treba molitvom prošnje obratiti:

Ako dakle komu srića ne posluži,
nek se u zlu svomu suprot ņoj ne tuži,
nek uzdigne oči k Bogu, neka cvili,
da mu se u noći tužnoj dan zabilu. (SR, I, 519-522)³¹

Molitvenom gestom (uzdizanje očiju) najavljena molitva nije i tekstualno potvrđena. Nakon toga Rožalija opisuje *knjizi* što će se dogoditi kada uđe u roditeljski dom i kako će se ponašati: ćačko, majka, dvorani, baka, striko, strina, seka Oliva, dva nećaka, ujak, ujna i njihova tri sina i dvije kćeri, Luca i Juditka, teta, kum i kuma, dva kumića, Rožalijine *vrstnjačice*: Orka, Ljiljanka, Zorka te sestrice Ružica. Vijest će se brzo proširiti, svi će od sreće plakati (neki i prijetvorno), a i neki će oblici molitve biti funkcionalno uklopljeni u dinamičnost situacije. Riječ je o strelovitoj molitvi kojom majka zahvaljuje Bogu što je stigla vijest o Rožaliji („Fala milom Bogu!“ /SR, I, 612/). Ovaj se oblik molitve vezuje i uz duvne Lucu i Juditku, koje ne mogu doći pozdraviti *knjigu* (koja funkcionira i kao Rožalijin *alter ego*) jer su zaručene s Bogom, a i draže im je na koru pjevati „Smiluj se“ (SR, I, 653) negoli uživati u dvorskoj raskoši, te uz Rožalijine *vrstnjačice*, koje se pretvaraju da su sretno zbog dolaska Rožalijina pisma, pa se čude i govore: „Tko se nada toga, Bože dragi!“ (SR, I, 672)

U *Dijelu drugome*. *Kako se je Rožalija od sveta otrgla i u pustinji živila* (1398 stihova: stihovi 751-2148) Rožalija, to jest *knjiga*, opisuje majci kako je došlo do njezina obraćenja. Svjesna je da joj je zadala puno bola i zna da se za pomoć molitvom obratila i Majci Božjoj (SR, II, 857-866) vjerujući u njezina čudesa:

Znam, da su tu mloge prikazane mise,
da zavitne noge, srdca, sviće vise.
Znam, da me izmoliš prikazanim darom,
prid ņezinim moliš prostrta otarom.
Moliš, postiš, cviliš i suze prolivaš,
limozinu diliš, ņu majkom nazivaš:
„O zajedno mati i zajedno diva,
kćer mi moju vrati, ako je gdi živa!

³¹ Citirano prema izdanju Kanižlić, Antun (1940.), *Sveta Rožalija panormitanska divica*. U: *Pjesme Antuna Kanižlića, Antuna Ivanošića i Matije Petra Katančića*, priredio za štampu i uvod napisao T. Matić, Stari pisci hrvatski, knj. XXVI, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, str. 41-144. Citati se donose tako da se za poemu *Sveta Rožalija panormitanska divica* koristi skraćenica SR, zatim se rimskim brojem označuje plač i potom se donosi podatak o kojim je stihovima riječ.

Ah, za našastoga u crkvi, o mati,
dragog sinka tvoga, kćer mi moju vrati!“ (SR, II, 857-866)

Za svoj odlazak iz roditeljskoga doma Rožalija krivi majku, koja ju je nagovarala da se uda za mladića *svitle krvi*. U iščekivanju zaruka, dana kada će njezin dragi doći k njima, Rožalija nije mogla zaspiti, proklinjala je san, prizivala zoru i nakraju priznala da se više ljutila negoli se molila:

Ali više puta većma je moguća
Rič oštra i luta neg molitva vruća. (SR, II, 1071-1072)

Ujutro Rožalija pred zrcalom uređuje toaletu (frizuru, šminku), ali pojavljuje se Ljubav nebeska i razapeti Isus, za kojega joj Ljubav nebeska kaže da ga je razapelo i njezino kićenje. Rožalija pada na koljena, plače, ali tekst molitve izostaje jer *riječi jesu nijeme suze* (SR, II, 1344):

Pokleknem, zaječim i padnem tri puta,
tri se dignem; klečim jadom poniknuta. (SR, II, 1315-1316)

Svoju duševnu preobrazbu Rožalija uspoređuje s rađanjem ptice feniks iz pepela. Rožaliju pali i žeže Isusov plam, nemirna je, gori i mijenja se (*Kleknem pak ustanem, dignem oči gori.* /SR, II, 1434/). Reže svoju kosu, a Ljubav je nebeska nosi u samotnu spilju gdje uživa *raskošje slatko* (SR, II, 1696). Na pitanje u *čemu vara vrijeme dugo* (SR, II, 1876), Rožalija odgovara da ljubi Boga i *da mu falu uzdaje vazda* (SR, II, 1884), ali hvala nije i tekstom potvrđena. Slično je i u trenutku kada Rožalija u zrcalu ponovo promatra razapetoga Isusa i poželi umrijeti jer vjeruje da nije vrijedna Njegove žrtve. Ona misli da su i njezine molitve bezvrijedne u usporedbi s Isusovim molitvama jer, marulićevski rečeno, izazivaju samo mučninu, ne i uslihanje molitve³²:

Iz srca iduće kako jesu bile
ńegve hitre' i vruće molitava strile!
Moje pako line, studene i kasne,
zato kakve cine jesu, kakve hasne? (SR, II, 1985-1988)

Zbog toga mu se obraća i strelovitom molitvom „Isuse, umriti na križu me pušti!“ (SR, II, 2008), kao i u *Nauku od Jeka* („Bože“, vapim tada, „usliši moleću! / Vidiš suzu sada ti roneću.“ – „Ne ću.“ /SR, II, 20145-2046/). Nakon što je shvatila da je Jeka, *kamenska vila*, vara, obraća se Isusu i moli Ga da joj dozvoli da Ga ljubi:

---

³² Marko Marulić je napisao: „Kakvo im je, dakle, čuvstvo s kojim se mole, takav i plod ubiru od svoje molitve. Jedan od tih bio je, kako ja bar mislim, i onaj čovjek u *Otkrivenju* komu – čujemo – govori Bog ovo: 'Kamo sreće da si studen ili vruć! Ali, jer si mlak, ni studen ni vruć, izbacit ću te iz svojih usta.' Hladnoća je značajka straha, vrućina se odnosi na ljubav, a mlakost se pridaje neradu i dokolici. Dokon, dakle, čovjek i onaj tko se većma brine za zemaljske negoli nebeske stvari – budući da se niti dovoljno boji niti dovoljno ljubi – svojom molitvom ne samo da ništa ne postiže nego dapače, ako se smije reći, uzrokuje mučninu onomu koja moli.“ (Marulić, 1985: 193)

Tugujem u tmuni brez svitlosti tvoje:
o Isuse, sini, ti si sunce moje,
da te vidim, ljubim, da s tobom pribivam,
da te ne izgubim, da te' uvik uživam. (SR, II, 2121-2124)

U *Dijelu trećem*³³ (1.120 stihova: stihovi 2149-3268³⁴) Ljubav zabavlja Rožaliju različitim vizijama (naprimjer: pokazuje joj lađe na uzburkanome moru koje predstavljaju svijet i ljude; vile Svit i Dika pokazuju joj *dvojpутьje*; slijedi vizija pet varajućih osjetila i ostalih svjetovnih veselja; zatim promatra zmaya na kraju lijevoga puta). Spominje se i molitva koja je iz perspektive svjetovnih veselja (Smih, Dragost, Lipota, Himba, Sloboda, Pisma, Igra, Šala, Veselje, Radost, Vrime, Mladost, Sladost, Raskošje) namijenjena samo starosti:

Neka za pećom kašluć doma
moli z didom baka roma,
nek ne dadu lica viditi. (SR, III, 2417-2419)

Ista će se misao pojaviti i na onome mjestu kada Rožalija bude promatrala putovanje različitih putnika, a među njima će biti i starci i *babe* koji oplakuju grijeha iz mladosti, mole se i udaraju u prsa:

Idu i umorni starci, grihe mlade
skrušeno pokorni oplakati rade.
Idu moleć babe, krunice potežu,
jer životom slabe skoro se razvežu;
za desetkom svakom u prsi se one
lupajući šakom ječe, suze rone. (SR, III, 2747-2752)

Zato dušno Spoznanje želi zauzdati bludnike i njihova svjetovna veselja, ali Sloboda razbije zrcalo kojim im je Spoznanje pokazivalo njihove grijeha. Vile svjetovnih veselja se smiju, a Spoznanje se samo molitvom prošnje obraća Bogu:

A Spoznañe svoje lice zemlji prigne,
cvili: „Jao, što je?“ , vapeć k nebu digne.
„Strahu Božji, dođi! Vidiš, gorko plaćem,
grišna srdca prođi lútím tvojím maćem.“ (SR, III, 2463-2466)

---

³³ *Dio treći* nema zasebni podnaslov kao *Dio prvi* i *Dio drugi*.

³⁴ I *Dio treći* ispjevan je u dvanaestercima, ali s umetnutim četirima pjesmama drugačijega metra: pjesma dviju djevoja, Ufanja i Sigurnosti (*Pušite hitri, u jadra, vitri*), ispjevana je u tri neizometrične sestine (8-8-7-10-8-7); pjesma svjetovnih veselja čiji prvi stih glasi *Beri, vilo, beri, brate* sastoji se od sedam neizometričnih sestina (8-8-9-8-8-9); pjesma dive Ustrpljenje *Hodi, trudi, nemoj stati* sastoji se od pet neizometričnih sestina (8-8-7-8-8-7) i verzificirani 41. Davidov psalam ispjevan je u sedam osmeračkih katrena (Tatarin, 1997: 197198).

Molitvenom gestom (uzdizanje očiju) i strelovitom molitvom Spoznanje moli Boga da kazni grješnike. Molitva se pokazuje plodnom jer, nakon što je bila izgovorena, uslijedilo je i očitovanje Svevišnjega u liku Straha koji zauzdava Slobodu:

Kao po mraku slipu muña se razide,
žarki Strah u kipu anđeoskom priđe;
zagrmi; iz lutih očiju i lica
da se vas zbor smuti, žarka muña sica. (SR, III, 2467-2470)

Rožalija u vizijama kojima je zabavlja Ljubav nebeska vidi da bi grješnici trebali hoditi desnim putem, putem pokore i molitve, kojim su koračali i Mandalijena i Petar:

Mandalina ista s Petrom kod ovoga
plakala je mista zloće griha svoga.
Tu u mramornomu kipu tužno kleče
i u pokornomu stañu kano ječe; (SR, III, 2721-2724)

Od brojnih diva koje Ljubav opisuje i pokazuje Rožaliji, u odnosu na molitvu izdvaja se diva Samoća. K njoj idu pustinjaci, a ona vrijeme provodi u uzdisanjima i molitvi:

U pustošnoj gori ništa ju (Samoću – op. Z.Š.) ne smuti;
kad Bog što govori u srdce, to čuti:
čuti, razmišlava, uzdiše i moli,
plače, pogledava sad gori, sad doli. (SR, III, 2981-2984)

Molitvene geste ne prati i izgovorena molitva. Ona se podrazumijeva jer divu Samoću zvijezde koje ju obasjavaju doživljavaju kao *moleću* (SR, III, 2987). Među pustinjacima se nalaze i starci Pavao i Antun. Pavlu gavran već šezdeset godina o podne donosi komad kruha za ručak, a on u tom činu prepoznaje ljubav Božju pa Mu zahvaljuje strelovitom molitvom hvale i zahvale: „ah, nemu (Isusu – op. Z.Š.) / budi dika' i fala u vike na svemu!“ (SR, III, 3061-3062). Nakon što je Ljubav dovela Rožaliju u *cvitnjak nebeski*, Rožalija je opisala kužni pomor u Siciliji u kojemu se još jedanput pokazalo da su pred smrću svi jednaki, i oni siromašni koji se mole i oni iz *svitloga doma*:

Ili je siroma ter se snižno **moli**,
Ili svitlog doma, strilom vaļa
(smrt – op. Z.Š.) doli. (SR, III, 3167-3168)

Siromašnima se u molitvi pridružuje kraljica Sicilije koja molitvenom gestom najavljuje molitvu, a potom je i potvrđuje molitvoslovnim sadržajem (SR, III, 3195-3218):

K nebu plačuć lica okrene i usta:
„Jur jest tuge dosti, kad će biti svrha?
Vidiš, Bože prosti, jur jest priko vrha!“ (SR, III, 3194-3196)

Molitva kraljice Sicilije pokazuje se plodnom jer, nakon što je bila izgovorena, magla se razišla, nebo razvedrilo, a *kužna* je *tuga* nestala. Molitva je bila uslišana.

U *Dijelu četvrtome*³⁵ (436 stihova: stihovi 3269-3704) opisuje se Rožalijina borba s personificiranim grijesima (Napast, Razbluda, Ljubićak, Ispraznost). Potporu joj u toj borbi daje vjera u Boga koju potvrđuje i gesta križanja (sakramentalna gesta³⁶):

Prikrstim se: eto, strašno naleteće
pobignu na sveto od križa zlameće. (SR, IV, 3289-3290)

Nakon što je Ljubićka zajedno s njegovom majkom Razbludom preplašila bičem i otjerala ih, ali uz pomoć Gospe, Rožalija od sreće plače, suze se pretvaraju u bijele ruže, a krv iz rana koje si zadaje u crvene ruže. Ruže podsjećaju Rožaliju na ružice kojima se kiti Gospina krunica. Zahvaljuje Gospi na pomoći u borbi protiv Razblude i svojim molitvicama plete vijenac slave za svoju odvjeticu:

Od drugih ružica ja se onda sitih,
od kojih krunica Gospina se kiti.
Da napast Razblude ja pridobi stalna,
vaša ljubav bude Gospi da zafalna.
Na glavu' odvitnice triba je da stave
moje molitvice vinac ove slave. (SR, IV, 3411-3414)

Iz zahvalnosti prema Gospi Rožalija moli Njezinu krunicu, ljubi križ i plače, ali se tekst molitve ne donosi. Riječ je o Gospinoj krunici (vjerojatno je riječ o radosnim otajstvima jer je Rožalija uspjela otjerati napast Razbludu):

I patrice uzeš; molim, križ celivam,
prolivajuć suze Mariju nazivam. (SR, IV, 3419-3420)

Nakon toga Rožalija utone u san, vidi Gospu i *Isuska*, želi ih zagrliti, ali se probudi i viđenje nestaje. O snu svjedoče samo patrice i križić koje drži u ruci i njezino klečanje:

Probudim se, gledam; na viđenje moje
misleći pogledam naokolo, što je.
Ositim se, kada sañah, Gospu da bi
sustavila, tada ja patrice zgrabih
i križić; doisto, najdoh se klečeci,
krunicu namisto Gospe ja držeći. (SR, IV, 3451-3455)

Rožaliju zatim napastvuje i Ispraznost, ali ne može je prevariti jer je vodi Božja ruka, na čemu Mu ona zahvaljuje:

---

³⁵ *Dio četvrti*, isto kao i *Dio treći*, nema zasebni podnaslov kao prethodna dva dijela.

³⁶ U sakramentalne geste ubraja se polaganje ruku i križanje (A. B., 1985: 381).

Budi na milosti ovoj Bogu fala,
jer laž Ispraznosti poznat mi jest dala. (SR, IV, 3609-3610)

Nakraju se Rožalija obraća pismu, moli ga da prenese pozdrave njezinu rodu kojemu želi dug i svet život. U svojim će molitvama moliti za njih, a i oni neka se u svojim molitvama spomenu nje. Najavljenju molitvu prošnje ne potvrđuje i molitva:

To ću prosit Boga u molitvah vrućih;
ja prosim svakoga, da me priporuči,
da se od sad tako podnesem i vladam,
da napastno svako varaće nadvladam. (SR, IV, 3699-3702)

***

Nakon Đurđevićevih *Uzdaha Mandalijene pokornice* (4.038 stihova) Kanižlićeva je *Sveta Rožalija* druga po broju stihova (3.704 stiha). Dužina poeme nije proporcionalna broju stihova koji potvrđuju sekundarni žanr molitve, odnosno u dužoj se poemi ne mora pojaviti i veći broj molitvenih stihova. Najbolje to potvrđuje *Sveta Rožalija*, u kojoj se tek na oko 1% stihova može primijeniti žanrovska odrednica molitve (tridesetak stihova). Zaključiti iz navedenoga da u *Rožaliji* baš i nema molitve bilo bi pogrešno jer je ona u poemu ukomponirana i na neke drugačije načine. Generička je označnica molitve u *Rožaliji* najavljena i/ili potvrđena na tri načina:

a) glagolskim oblikom *moliti*, *hvaliti*, *faliti*, *zafaliti* ili imeničkim oblikom *molitva*

b) molitvenom ili nekom drugom gestom³⁷ (molitvene geste: uzdizanje očiju, klečanje; sakramentalne geste: križanje; pokorničke geste: prostracija, udaranje u prsa, genufleksija ili poklek)

c) molitvenim tekstom.

U prva se dva pojavna oblika molitva najavljuje, ali se tekstualno ne potvrđuje i vezuje se uz likove: Rožaliju, Spoznanje, Mandalijenu, *babu i dida*, Samoću i siromah. Treći se pojavni oblik tekstualno potvrđene molitve vezuje uz: Rožalijinu majku, duvne Luca i Juditku, *vrstnjačice*, Rožaliju, pustinjaka Pavla, divu Spoznanje i kraljicu Sicilije. U ulozi molitelja nalaze se brojni likovi koji svoje prošnje, zahvale ili hvale upućuju Bogu ili Gospi/Majci Božjoj. Tekstualno potvrđenih privatnih molitava u poemi nema puno, a mogu se podijeliti na:

a) *striljate molitve* (A. Kanižlić)³⁸, odnosno strelovite molitve³⁹ (izgovaraju je: Rožalijina majka, duvne Luca i Juditka, *vrstnjačice*, Rožalija, pustinjač Pavao)

³⁷ Riječ je o podjeli liturgijskih gesta prema sadržaju, a mogu se razvrstati i prema dijelovima tijela.

³⁸ Streljate su molitve kratke (npr. *Bože, u pomoć moju nastoj.*), a Antun Kanižlić opisuje ih ovako: „Ove molitve, zovu se molitve striljate, jer kao strila iz luka bačena odleti. Tako i ovakve molitvice, iz čista i bogoljubna srca upućene, brzo prid Boga dođu. S ovim molitvicama možemo se služiti, kada prolazimo pokraj križa ali kipa, kada se nahodimo u poslu, u napasti, u žalosti i u svakoj potrebi.“ (Kanišlich, 1794: 3)

³⁹ Danas se o Kanižlićevim „striljatim molitvicama“ govori kao o strelovitim molitvama (usp. Hahn, Scott /2011/, *Znakovi života. Tumačenje katoličkih vjerovanja, pobožnosti i običaja*, poglavlje *Strjelovite molitve*, Split: Verbum, str. 92-98.).

b) privatne molitve prošnje (izgovaraju je Rožalijina majka i Rožalija)

c) molitve koje funkcioniraju kao govorni čin (J. L. Austin), odnosno kao plodna molitva (izgovaraju je diva Spoznanje i kraljica Sicilije). U govornom se činu, osim lokucijske i ilokucijske dimenzije (ono što je izrečeno pokazuje funkciju govornikove namjere), ostvaruje i perlokucijska dimenzija, odnosno slušateljeva recepcija. Diva Spoznanje tako moli Boga da kazni grješnike, što se odmah i događa, a kraljica Sicilije moli Boga da oslobodi njezino kraljevstvo od kužne bolesti, što se također nakon izmolljene molitve i dogodi.

Najčešći su pojavni oblici molitve u *Svetoj Rožaliji* dakle oni koji molitvu najavljuju, ali je tekstualno i ne potvrđuju.

3. Zaključno

U radu je pozornost bila usmjerena na istraživanje sličnosti i razlika među hrvatskim baroknim religioznim poemama koje su bile napisane u vremenskom razdoblju od oko stotinu i pedeset godina. U literaturi je već konstatirano da je pripadanje istome žanru rezultiralo sličnostima na tematskoj, motivskoj, strukturalnoj i metričkoj razini (tema pokajanoga grješnika/grješnice, 11 motivskih odrednica, trodijelna struktura monološki oblikovana, osmeračka sestina). Uočnim sličnostima pridružena su i stanovita odstupanja, pa tako: na tematskoj razini težina počinjena grijeha Kanižličeve Rožalije djeluje posve nevino u odnosu na ostale grješnike/grješnice; na motivskoj razini Gundulićeve *Suze* ne potvrđuju jedan motiv, a *Sveta Rožalija* pet; na strukturalnoj razini trodijelnost ne potvrđuje Kanižličeva *Rožalija*, u kojoj je k tomu i na metričkoj razini najveće odstupanje jer je osmerac zamijenjen dvanaesterem.

Navedenim sličnostima i razlikama među hrvatskim baroknim religioznim poemama provedeno istraživanje u ovome je radu pridružilo i razinu utkanoga sekundarnog žanra – molitve – koja se izgovara nakon spoznaje grijeha i preobraćenja grješnika. Spoznaje do kojih se došlo u sažetu su obliku sljedeće:

1. kao generičke označnice molitve se pojavljuju: a) glagolski ili imenički oblici: *moliti*, *hvaliti* / *molitva*, *hvala* (SSR, MP, UMP, SR⁴⁰); b) molitvena ili pokornička gesta: klečanje, križanje, udaranje u prsa, prostracija, poklek (SSR, MP, UMP, SR) i c) molitveni tekst (SSR, MP, UMP, SR)

2. molitvu molitelj upućuje moljenome, a on je: Bog (SSR, MP, UMP, SR), Mandalijena (MP, UMP) i Gospa (SR)

3. u ulozu molitelja nalazi se najčešće: grješnik/grješnica i pripovjedač (SSR, MP, UMP), zatim Majka Božja (UMP), ali i: Rožalija, Rožalijina majka, Mandalijena, *baba i dida*, Samoća, siromasi, duvne Luca i Juditka, *vrstnjačice*, pustinjak Pavle, diva Spoznanje, kraljica Sicilije (SR)

---

⁴⁰ Naslovi religioznih poema donose se, kao što je već navedeno, u obliku skraćenica: SSR – *Suze sina razmetnoga*, MP – *Mandalijena pokornica*, UMP – *Uzdasi Mandalijene pokornice*, SR – *Sveta Rožalija*.

4. molitelj izgovara, sadržajno gledajući, najčešće molitvu prošnje (SSR, MP, UMP, SR) i molitvu hvale (MP, UMP, SR),

5. a kao pojavni su oblici molitve u poemama uočeni: a) tekstualno potvrđena molitva prošnje i hvale (SSR, MP, UMP, SR); b) najavljena (najčešće molitvenom ili pokorničkom gestom) ali ne i tekstualno potvrđena molitva (SSR, MP, UMP, SR); c) „streljata“/strelovitna molitva (UMP, SR); d) prijetvorna molitva (UMP, SR) i e) plodna molitva koja funkcionira kao govorni čin sa svojom lokucijskom, ilokucijskom i perlokucijskom dimenzijom jer izgovorenu molitvu prati i recepcija Moljenoga (MP, SR). Perlokucijska dimenzija izgovorene molitve prošnje za svoju posljedicu može imati i uvođenje reda u svijet nereda (npr. u Kanižličevoj *Rožaliji* molitva prošnje kraljice Sicilije protiv kužne bolesti bit će uslišana, kuga će prestati i bolesni će nered također nestati).

Istraživanje je, nadalje, pokazalo da dužina poeme nije proporcionalna broju stihova koji potvrđuju molitvu, odnosno da se u dužoj poemi ne mora pojaviti i veći broj molitvenih stihova. Tomu u prilog idu sljedeći statistički podatci:

<i>Suze sina razmetnoga</i>	<i>Mandalijena pokornica</i>	<i>Uzdasi Mandalijene pokornice</i>	<i>Sveta Rožalija</i>
1.332 stiha	1.132 stiha	4.038 stihova	3.704 stiha
oko 400 molitvenih stihova oko 30%	oko 200 molitvenih stihova oko 16%	oko 600 molitvenih stihova oko 15%	oko 30 molitvenih stihova oko 1%

Jedna je od žanrovskih konvencija hrvatskih religioznih poema da one započinju opisom stanja grješnika nakon počinjena grijeha. Budući da se grješnik na nekome osamljenom mjestu kaje, očekivalo bi se da veći dio svojega samotnjačkoga života provodi u molitvi (prošnje, hvale ili zahvale). Provedeno je istraživanje pokazalo da tekstualno potvrđenih molitava i nema tako puno, što opet ne znači da molitva nije prisutna u poemama na neki drugi način. Relativna malobrojnost molitvoslovnih stihova posljedica je naime i nekih ograničenja ljudskoga tijela. Tako su se naprimjer pokajnik ili pokajnica u pokorničkoj molitvi prošnje onesvijestili, pa ne mogu izgovoriti molitvu. U Bunićevoj poemi plemenita je djevojčica tako „prinemogla“ i od tuge umuknula „mramorkome“ (poput mramora), pa je i glas, odnosno molitveni govor nestao:

Uze zlobe sve nedrage
glasit pjesnim pritužnome,
ali joj tužnoj nije snage,
tijem umuknu mramorkome.

Nu u jeci i jauku
tužno srce i bez glasa
kaže boles, trud i muku
unutarńega od poraza. (MP, II, 61-68)

Pokajnik ili pokajnica u ekstatičnim uzdasima također ne može izgovarati i riječi, pa ni one molitvene, odnosno plač i suze zatumljuju njihove riječi, pa i one molitvene. Kako je molitva istovremeno i riječ, i gesta, i odnos, moglo bi se zaključiti, pomalo paradoksalno, da se u hrvatskim religioznim poemama molitvoslovni sadržaj zbog spriječenosti tijelom više izgovara tijelom (uzdah, suza, plač guše riječi pa se molitva izražava samo njima – uzdahom, suzom, plačem). Lijep se primjer nalazi u Bunićevoj *Mandalijeni* – nakon što je spoznala grijeh, nakon što je skinula sa sebe sve tašte naprave i nakon što se preobraćena osvijestila, njezinu su molitvu zamijenile suze i cjelovi:

Izrijet jednu riječ ne more,
jadnu pjesan da ponovi,
ali za ņu sved govore
mas, pram, suze i celovi. (MP, II, stihovi 201-204)

Malobrojnost molitvenih stihova posebice dolazi do izražaja u Kanižličjevoj *Rožaliji*, u kojoj i sama pokajnica izjavljuje da su njezine molitve malahne („molitvice“), da su lijene, studene i kasne (spore), a na nekim mjestima i svjetovna veselja sugeriraju da su molitve više vezane uz staračku dob (za *babu i dida*), a ne uz Rožalijinu mladost, odnosno da su molitve više duhovna hrana namijenjena siromašnima, a ne njoj, djevojci plemenita roda.

Analiza molitve i njezinih pojavnih oblika u hrvatskim religioznim poemama potvrdila je hibridnost, a ne žanrovsku čistoću tekstova. Razina sekundarnoga utkanog žanra (molitve) u religioznim poemama pokazala je da su najveća odstupanja i na ovoj razini u *Svetoj Rožaliji*, potvrđujući tako već uočene znatnije razlike na tematskoj, motivskoj, strukturnoj i metričkoj razini.

Izvori

- Bunić Vučić, Dživo (1971), *Mandalijena pokornica*. U: Djela Dživa Bunića Vučića. Priredio Milan Ratković, Stari pisci hrvatski, knj. 35, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, str. 187-218.
- Āorgi, Inacije (Đorđić, Ignat) (1918), *Uzdasi Mandalijene pokornice*. U: Djela Inacija Āorgi (Ignata Đorđića). *Pjesni razlike i Uzdasi Mandalijene pokornice*. Knjiga 1. Priredio M. Rešetar, Stari pisci hrvatski, knjiga 24, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, str. 461-587.

- Gundulić, Ivan (1996), *Suze sina razmetnoga. Dubravka*. Priredio Franjo Švelec, predgovor napisala Lahorka Plejić. Lektira dostupna svima, Zagreb: Sysprint, str. 17-60.
- Kanižlić, Antun (1940), *Sveta Rožalija panormitanska divica*. U: *Pjesme Antuna Kanižlića, Antuna Ivanošića i Matije Petra Katančića*. Priredio za štampu i uvod napisao T. Matić, Stari pisci hrvatski, knj. XXVI, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, str. 41-144.

Literatura

- AB (Anđelko Badurina) (1985), Prostracija. U: A. Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i Uvod u ikonologiju Radovana Ivančevića*. Zagreb: Sveučilišna naklad Liber – Kršćanska sadašnjost, str. 491.
- Austin, J. L. (1985), Tipovi ilokucionarnih snaga. *Polja*, XXXI (319), Novi Sad, str. 328-330.
- Biblija. Stari i Novi zavjet*. 2000. Glavni urednici Jure Kaštelan i Bonaventura Duda. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Čubranović, Andrija (1876), *Jegjupka*. U: *Pjesme Nikole Nalješkovića, Andrije Čubranovića, Miše Pelegrinovića, Saba Mišetića Bobaljevića i Jegjupka Neznana pjesnika*. Stari pisci hrvatski, Knjiga osma, uredio Luka Zore. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, str. 141-164.
- Dodig, Slavica (2015), *Leksikon biblijskih žena*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Drechsler, Branko (1907), *Slavonska književnost u XVIII. vijeku. Studija*. Zagreb: Naklada knjižare M. Breyera.
- D. F. (Dunja Fališevac) (2008), *Suze sina razmetnoga*. U: D. Detoni-Dujmić (ur.), *Leksikon hrvatske književnosti. Djela*. Zagreb: Školska knjiga, str. 840-841.
- Fališevac, Dunja (1987), *Ivan Bunić Vučić*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti – Sveučilišna naklada Liber.
- Fališevac, Dunja (1995), *Dživo Bunić Vučić*. U: *Dživo Bunić Vučić, Djela*. Prema kritičkom izdanju Milana Ratkovića priredila Dunja Fališevac. Stoljeća hrvatske književnosti. Zagreb: Matica hrvatska, str. 9-38.
- Floris, Franco (1991), *Molitva (odgoj za molitvu)*. U: M. Pranjić (ur.), *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*. Zagreb: Katehetski salezijanski centar, str. 473-476.
- Franičević, Marin (1978), *Dva priloga o hrvatskoj versifikaciji*. Zagreb: Rad JAZU, 380, str. 5-76.
- Georgijević, Krešimir (1969), *Hrvatska književnost od XVI do XVIII stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Hahn, Scott (2011), *Znakovi života. Tumačenje katoličkih vjerovanja, pobožnosti i običaja*. Split: Verbum.
- Jelčić, Dubravko (1977), *Valis aurea. Eseji i portreti*. Zagreb: Matica hrvatska.

- Jurišić, Hrvatinić (2001), Kršćanska molitva u Marulićevoj *Instituciji*. *Colloquia Maruliana*, X, str. 203-212.
- Kanislich, Antun (1759), *Bogolyubstvo Na pofštenye SVETOGA FRANCESCKA SAVE-RIE...*, Trnava.
- Kanislich, Antun (1794), *Bogoljubnost molitvena...*, Budim.
- Kanižlić, Antun (2013), *Bogoljubstvo na poštenje svetoga Franceška Saverije DRUŽBE ISUSOVE indijanskoga apoštola i svita čudotvorca* (pretisak iz 1759. godine s uspo- rednom transkripcijom). Pregledala, uredila i dio pogovora napisala Zlata Šun- dalić. Osijek: Kroatistička biblioteka FF, Kolo Zrcalo prošlosti, Knjiga 3.
- Kolumbić, Nikica (1991), Neke osobitosti žanrova hrvatskoga književnog baroka. U: D. Fališevac (ur.), *Hrvatski književni barok*. Zagreb: Zavod za znanost o književno- sti, str. 39-51.
- Kombol, Mihovil (?1961), *Povijest hrvatske književnosti do Narodnog preporoda*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Kravar, Zoran (1980), *Barokni opis. Funkcija i struktura opisa u hrvatskom baroknom pje- sništvu*. Zagreb: Liber.
- Kravar, Zoran (1987), Barok kao potonulo kulturno dobro. *Croatica*, XVIII (26/27/28), str. 169-186.
- Kravar, Zoran (1988), Književnost 17. stoljeća i pojam „barok“. U: Ž. Benčić i D. Fa- liševac (ur.), *Književni barok. Proučavanje baroka na Filozofskom fakultetu u Zagrebu*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti, str. 7-48.
- Marulić, Marko (1985), *Evandelistar*, I, Split: Književni krug.
- Matanović, Julijana (1990), Generička obilježja Đorđićevih „Uzdaha Mandalijene po- kornice“. *Revija*, XXX (6), str. 586-597.
- Matanović, Julijana (1992), *Barok iz suvremenosti gledat (Primarna i sekundarna generič- ka obilježja u Đorđićevim „Uzdasima Mandalijene pokornice“)*. Osijek: Revija, Izda- vački centar Otvorenog sveučilišta.
- Pavličić, Pavao (1983), *Književna genologija*. Zagreb: SNL.
- Pavličić, Pavao (1979), *Rasprave o hrvatskoj baroknoj književnosti*. Split: Čakavski sabor.
- Prohaska, Dragutin (1909), *Ignjat Đorđić i Antun Kanižlić. Studija o baroku u našoj knji- ževnosti*. Zagreb: Rad JAZU, knj. 178, str. 115-224.
- Rafolt, Leo (2006), Autoritet imenovanja (žanra): trag(ikom)edija, melodrama, libre- tistička drama. *Kolo : časopis Matice hrvatske*, XVI (2), str. 250-292.
- Rahner, Karl – Vorgrimler, Herbert (1992), *Teološki rječnik*. Đakovo: Forum bogoslo- va Đakovo.
- S. L. (Saša Lajšić) (2008), Mandalijena pokornica. U: D. Detoni-Dujmić (ur.), *Leksikon hrvatske književnosti. Djela*. Zagreb: Školska knjiga, str. 439-440.
- Slamnig, Ivan (1978), Hrvatska književnost osamnaestog stoljeća, njezini stilovi, veze i uloga u stvaranju nacionalnog identiteta. U: A. Flaker i K. Pranjić (ur.), *Hrvatska književnost u evropskom kontekstu*. Zagreb: Zavod za znanost o književ- nosti – Liber, Zagreb, str. 279-288.

- Z. K. (Zoran Kravar) (2000), Gundulić, Ivan. U: D. Fališevac, K. Nemeč, D. Novaković (ur.), *Leksikon hrvatskih pisaca*. Zagreb: Školska knjiga, str. 261-264.
- Z. K. (Zoran Kravar) (2008), Sveta Rožalija panormitanska divica. U: D. Detoni-Dujmić (ur.), *Leksikon hrvatske književnosti. Djela*. Zagreb: Školska knjiga, str. 845-846.
- Z. K. (Zoran Kravar) (2008), Uzdasi Mandalijene pokornice. U: D. Detoni-Dujmić (ur.), *Leksikon hrvatske književnosti. Djela*. Zagreb: Školska knjiga, str. 923-924.
- Šundalić, Zlata (1990), Kanižlićeva „Sveta Rožalija“ kao varijanta hrvatskoga književnog baroka. *Revija*, XXX (6), str. 612-623.
- Tatarin, Milovan (1997), Kanižlićeva Sveta Rožalija i metametrički aspekti stiha i oblika. U: *Od svita odmetnici. Rasprave o nabožnim temama u Slavoniji u 18. stoljeću*. Split: Književni krug, str. 189-214.
- Mrežne stranice*
- Hrvatski leksikon* (2017), on-line izdanje; <https://www.hrleksikon.info/definicija/molitva.html> (posjet: 17. 9. 2018).
- Žižić, Ivan (2011), Liturgijska molitva kao gesta, govor i odnos. O liturgijskom životu molitve. *Živo vrelo*, XXVIII (10), str. 2-6, on-line izdanje; Zagreb. http://www.hilp.hr/dokumenti_zivo_vrelo_upload/20110929/zivo_vrelo201109291425430.pdf (posjet: 17. 9. 2018)

Similarities and Differences in Croatian Religious Long Poems

Summary

Four Croatian Baroque religious long poems (Ivan Gundulić, *Suze sina razmetnoga*; Ivan Bunić Vučić, *Mandalijena pokornica*; Ignjat Đurđević, *Uzdasi Mandalijene pokornice*; Antun Kanižlić, *Sveta Rožalija*) are the focal points of this paper. Similarities and differences at the conceptual level have already been studied in present literature: Pavao Pavličić has listed 11 determinants of Baroque religious long poems, observing thereby however that neither are all of them always present nor ought they to be, with Kanižlić's *Sveta Rožalija* being the greatest exception in this respect. Nevertheless, this paper intends to study similarities and differences regarding the presence of a secondary genre (prayer).

Keywords: Croatian Baroque long poem; prayer; I. Gundulić; I. Bunić Vučić; I. Đurđević, A. Kanižlić.

Prof. dr. sc. Zlata Šundalić
Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
L. Jägera 9, 31000 Osijek
zsundalic@ffos.hr

